

Over De Schone Ontgoocheling

Onder het pseudoniem Victor de Jonge schreef Ad Jansen 'De Schone Ontgoocheling'. De auteur is een kleinzoon van de hoofdfiguur – Dorus Renckens – uit het boek, dat kort na de tweede wereldoorlog verscheen bij uitgeverij West-Friesland te Hoorn.

Qua stijl en inhoud is De Schone Ontgoocheling een typische streekroman, die vooral uitblinkt in de herkenbare sfeertekening van Wijchen – een boerendorp met een kasteel, molen en veel kroegen - en zijn kleurrijke inwoners tussen pakweg 1880 en 1920. Het verhaal speelt zich grotendeels af rond de Molenberg en preludeert daarmee chronologisch op het drieluik rond de Molen. De schrijver toont een grote kennis van de plaatselijke gebruiken en waar dat zo uitkomt ook van het gesproken dialect ('ziede gullie wa?').

De karakters zijn, zoals het een streekroman betaamt, heel goed of heel slecht en soms een beetje ertussenin als de drank in de man komt. Dorus zelf is heel goed, zijn moeder nog beter. Zij weegt suiker en zout in de winkel af zonder zakje, met zakje is het niet eerlijk. Arme sloebbers eten dagelijks mee uit het potje dat zij kookt. Haar zoon leeft zijn moeders voorbeeld zo goed mogelijk na op zijn manier. Het verhaal van zijn opstand tegen sociaal-maatschappelijk onrecht vormt de 'rode' draad door de roman. Katholiek zijn èn socialist, twee geloven op één kussen, dat viel niet mee in die tijd.

Beschrijvingen van de omgeving zijn dikwijls bloemrijk, van bijna Paustovskyaanse allure:

'De lente zong al weken door het land, over de velden dansten de vogels in lange rijen, hun veren glommen als glinsterpijlen in het zonlicht. De molen stond pril naar de hemel te reiken. Dat blauw was zo diep en riep zulke hevige verlangens op in het hart van een mens, die maar even naar die goedheid omhoog keek. De bomen voor het schooltje van Wieske stonden geelgroen te glanzen. Uit het openstaande raam kwamen hoge kinderstemmen, die een liedje zongen, het leek of de bomen zelf zongen. In de weikamp bij het kasteel renden de paarden met opgeheven koppen en dreunde de aarde van het stampen der poten. Het Sterrebos geurde. Over alle daken van het dorp hing een gloed, een milde lichtkrans als een glimlach op het gelaat van een tevreden mens.'

Er komen veel historische figuren en plaatsen voor in het boek. Om er maar een paar te noemen: Frans Kersten, de bakker, die een bakkerij en een herberg wil beginnen aan de Kromme Elleboog m.b.v. zijn beste vriend, timmerman Dorus; Mevrouw de Baroness Osy, die jaarlijks bij de armen langsgaat en aan hen uitdeelt; Van Klarenbeek de rentmeester; Baas de Klein van de 'meulen op de terp'; Dominee Bruna, voor wie Dorus een nieuwe dakrand aan de kerk maakt; Kobus Mens (de andere vriend-voor-het-leven van Dorus); Piet-oom, Aartoom; de Pas; Graafse Baan; Den Valen Dries; de Boskant; het 'kerkhof achter het laantje'; meester Gomarus Mes, die heel geleerd was, omdat hij verhalen schreef in de krant en de illustratie; het veer over de Meer naar Het Woord (nu de Elshof); de Van Munsters en hun kompanen van De Boskant; vrouw Van Stralen uit Woezik; Hent de touwslager; Piet van Geest de smid, tevens organist in Hernen; De Huttenkamp; de Kalvermarkt; het heuvelachtige land onder Wijchen, waar de Franciscanen – maar met name Dorus Renckens en de andere werklieden - een kerk en een klooster bouwen; Burgemeester Waszink; Arnoldussen de brievingaarder; Dientje Pansier, hulp in de huishouding; Pastoor Van Lieshout; Van Kessel; de zusters van de Tienakker; de paters Franciscanen zelf, die bijna het kasteel en het Sterrebos hadden gekocht, om er hun klooster en hun kloosterhof van te maken; veldwachter Kruiven en zo voort en zo verder...

Een voorbeeldpassage over Alverna:

'Drie dagen later wist heel Wijchen, dat burgemeester Waszink een stuk grond van vier hectare, Schoonoord geheten, aan de paters verkocht had. Pastoor van Lieshout was er heen geweest en gaf het landgoed de naam: Alverna, om zijn heuvels en vennen en bossen. En architect Van Dijk en Piet Stornebrink werden als bouwmeesters aangezocht en het ging alles zo snel in zijn werk, dat half

Augustus al grondarbeiders bezig waren het terrein bouwrijp te maken. Dorus leefde in die dagen in een roes. Tweemaal per week ging hij naar Schoonoord kijken, waar lange planken sporen van de heuvels naar de vennen leidden en hele rijen arbeiders het zand naar de laagten kruiden. Het deed hem toch nog even pijn, dit ruwe ontkleden der aarde, dit wegscheuren van het schone kleed, waarin de vormen der heuvels leefden, en de klare glinstering van het water lijk blinkende gespen de hemel weerkaatste. Zo wordt nimmer schoonheid geboren, dacht hij, zonder het verdriet om een verlies.'

Wat 'couleur locale' betreft, over de verwachte spoorweg:

'Piet de Groot draaide zich met een halve slag om en zei: "Hebben jullie al wat gehoord over de aanleg van de nieuwe spoorweg? Kobus Mens zegt, dat ze er het volgend jaar al mee beginnen. Zou dat waar zijn?" "Ik weet het niet, Piet, maar ik hoop dat het gauw zo ver komt. We moeten met onze tijd mee ook al wonen we op een dorp en zonder het spoor is dat niet meugelijk." "Dan zal er toch ook wel een station komen hier?" "Natuurlijk. Ik denk dat ze het bouwen aan de Woezikse kant, want daar komt de lijn." "Dat kan niet, Dorus, het is te lastig met de Teersmortel. Waar moet ge met al dat water heen?" "Niet zo moeilijk, dunkt me. Ze kunnen de plas toch dempen." "Dempen, zegt ge. Ge bent toch een fantast, Dorus. Zoiets is toch niet meugelijk!" "Waarom niet? Als ze nou bijvoorbeeld de Kraaienberg eens afgraven en het zand in de Teersmortel rijden, dan is de zaak toch al opgelost!" Ze lachten allebei, de gebroeders, want ze namen hun vriend niet voor ernstig. "Ja, Dorus," zeiden ze, "als ze nou heel Wijchen eens naar Nijmegen brachten, dan hadden we niet eens een spoorweg meer nodig."

Het station van Wijchen was klaar op 4 juni 1881:

'De harmonie stond opgesteld op het perron en Sanghlust, de Liedertafel waar Wierts van Coehoorn president van was. Daar neven wachtten de notabelen van het dorp in feestelijk tenue, de burgemeester, de notaris met zijn kromme rug, de pastoor en de domenie, de bovenmeester en de franse monsieur, die Dorus leerde stamelen in de taal van Marianne, de zusters en de dames van de Tienakker.'

En om het af te leren nog één typering van ons idyllische dorp, dat naast ontelbaar veel kroegen een daarmee gepaard gaand folkloristisch fenomeen van belang kende:

'Op de "zuipdagen" kwam het volk van het Hoogbroek naar het dorp en dan werd er gevochten van 's morgens tot 's avonds. Daar waren de wonderlijkste verhalen van vroeger toen de messen al een week van tevoren geslepen werden en alle ruzies op de drinkgelagen werden beslecht. De dokter hield dan zitting in de stal naast zijn huis, want hij wilde die zatlappen niet in zijn woning hebben. Daar kwamen de Van Munsters en hun kameraden van de Boskant met messteken in hun buik of hun billen...'

Het is een rijk boek, we wensen de lezer veel genoegen!

<https://www.renkens.org/e-book/>

Linie Plukker, Redactie website Vrienden Museum Kasteel Wijchen